

S. Otsatwel.

Põllumajanduse tulutuse tõstmine.

1. Piimandus.

A-7259

4971

Põllumajapidamise tulukuse tõstmise.

H. Otstavel.

Põllumajandus, nii kui praegu kuuleme ja näeme, elab ajajärku, kus tal üleilmeliselt raskustega tegemist on. Siin ja seal riikides pannakse maksma kaitsetollid, tehakse joodustusi riiklise juuremaksuga alahindade puhul, kaubalepingute kaudu j. n. e. Kõik selleks, et põllumajanduses tegutsevatele inimestele vääriks tasu kindlustada. Et ole ka ette näha, et selles olukorras mingit järsku muudatust niipea tuleks. Ka meie põllumehel on raskusi, mille, ärawõitmine temale eluküsimuseks on. Osa neist raskustest kannab poliitilist laadi, osa võib aga julgesti kirjutada põllumajapidamise sihemiste puuduste arwele, kus meil weel paljugi teha on. Põllumajapidamise tulukuse tõstmiseks on waja: 1) Töötamine ehk saaduste walmistamine talus sisse seada sarnases sibil ja wahelkorras, misjugune põllumehele kõige tulutoowam on; 2) muretseada selle eest, et müüdawate saaduste hind võimalikult kõrge oleks, mis eestkätt ripub müüdawa aine wäärtusest (wõi, pekou jned.) ja turuhinna korraldamisest, nii palju kui see riikliselt võimalik on. 3) on waja, et saaduste walmistamiseks kuluta-

tud töö ja kapitali äksuse peale rohkem saadusi tuleks, kui seda praegu saab. See on võimalik otstarbekohase külvikorra, heina- ja karjamaa kasutamise järeleehaldimise ja tööõnne läbi; niisasti tooresainete — vilja, juurvilja heina j. n. e. kasvatamisel, kui nende saaduste ümbertöötamisel piimakarja, sigade j. n. e. pidamise kaudu.

Töotmise siht.

Geesti põllumehe ja riiklisest ühishuvilisest seisukohast välja minnes on vaja saadusi valmistada: esiteks oma tarvis, nii et neid saadusi, mida põllupind inimeste ja loomade toiduks võib anda — nisu, rukist, otra, juurvilja, aiasaadusi j. n. e., peaks jatkuma nii valmistajatele kui kõigile teistele riigikodanikkudele. Kui mõnelt poolt arvatakse ette tuua, et kuskil teisel on parem maa ja sealt saab vilja, mille valmistamine odavam tuleb kui meie põllumehel, siis ei suudeta ikkagi ära näidata, misjulgune tasuvam töö oleks laiematele rahvahulkadele ette näha, et võiksime iga aasta poolteist miljardit senti väljamaa tööliste paljudeks ja veokuludeks vilja eest anda, selle asemel, et see raha Geesti oma töölistele lähaks. Teiseks on vaja valmistada saadusi, mis võivad olla välisuru kaubaks. Kui meie leivavilja omast käest saame, siis on ikka veel palju asju, mida väljamaalt peame tooma, nagu sool, petroleum, raud, masinad, puuvill, suhkur j. n. e., mida meie ka parema tahtmisega omast riigist ei saa. Nende saaduste ostmiseks peame välisraha muretsema. Kuidas

seada teha, ei ole enam uudis. Saartel, kus linnafasvatamisega hakkama ei ole saadud, jääb selleks ainult wõi, pekoniliha ja kanamunad. Kuiwõrd üht wõi teist ettevõtte ala kufagil majapidamises läbi wiia ja misjugune wahetord põllumehele kõige kasulikum on, see ripub ära nii paljudest asjaoludest, — maapind, ühenduse olud, põllumehe tööoskus ja organiseerimise wõime ja rida teisi, — mispärast ühist juhatust kõigile anda on täiesti wõimata. Seega, kes soovib majapidamist tingimuste kohaselt kõige paremini sisse seada, peaks asjatundliku nõuandjaga koha peal nõu pidama ja ühiselt kawa walmistama. Erialsgul tooks seegi hulga parandust, kui põhimõttelikult nõus ollakse abinõusid tarwituse wõtma, et põld rohkem jaaki annaks ja kari mitte ainult sõnniku masinaaks ei oleks, waid ka hädapäralist, talupidamises waja minewat raha sisse tooks.

Kui ei ole põllumehel usku uuendustesse, kui ei ole küllalt püüdmist ega tahtmist asja wastu, olgu see siis karinse pärast töowilja peale kohustusi saada, wõi umbusust uuenduste kordamineku ja tulusaamise wastu, wõi mõnel muul põhjusel, siis ei aita ükski asi, enne kui põllumees on selgust ja julgust muretsenud edasitöötamiseks.

Saaduste hinna küsimus.

On põllumehel ülesanded ja sihid põllutöö korraldamiseks selged, siis kerkib üles hinnaküsimus. Ühtegi tööd ei saa teha ja ühtegi töötajast ei saa paanna huwiga tööle, kui tal puudub lootus oma töö eest wäärilist tasu saada.

Põllumajanduse statistilised aastaraamatud näitavad, et peremehe palganõudlus päewapalgaks on 216—235 senti; talupidamine aga wõimaldab saada ainult 107—152 senti. Töötunni peale teeb see 11 senti. Arusaadaw, et sarnane oluford talu juure ei meelita.

Siinwaja töö tasuwust tõsta. Põllumehel peaks olema küll nii palju kaasa rääkida, et kaubalepingute sõlmimisel enamsoodustusi põllumehe kaupadele wälja kaubeldaks, mida saadame maadesse, kust wastu-kaupa toome. Kõne alla wõiks tulla ka faitsetollide küsimus neile kaupadele, mida ise peame walmistama. Suuremaks hinna määraks jääb siiski müüdawa saaduse headus.

Gestkätt on waja selle kauba headuse tõstmiseks tegutseda, mis wälisurule saadetakse, kus wõistlus suurem on ja kus meil tuleb kaubale turgu leida maade kõrwal, kes ammu oma kaubale nime on loonud. Suurem artikkel meie wäljawaekaubas on wõi, mis ulatab kolme miljardi sendini aastas.

Sea wõi saamine.

Sea wõi saamiseks on meil eestingimused terve loodusliku loomatoidu näol olemas, mis iseäranis saartel wõile head maitset ja aroomi annab ja mis Eesti wõile suureks abiks on turu leidmisel.

Meiereide ehitamisel ja jõeseseadete muretsemisel on riikline laen palju kaasa aidanud, nii et enamused meiereidid on warustatud täiesti ajakohaste jõeseseadetega. Mei rite ettewalmistus on

ajandüete kõrgusel, seda tänu Põllumajanduse Keskkühisus „Estoniale“, kelle algatusel ja toetusel Düsu meierite kool töötab ja kelle toetusel peetakse ametis piimatalituse instruktoreid, kes meieritele ja piimaühingu tegelastele kõitides tehnilistes küsimustes nõu annavad.

Kontrolljaama hindamise andmete järele oli ühispäimatalituste wõi headus %/o %/o :

	Suugu Ü. Ü. Ü.			Saaremaal		
	I	II	III	I	II	III
1921 a.	57,1	38,1	4,8	6,7	83,4	9,9
1925 a.	54,7	43,6	1,7	35,5	59,9	4,6
1926 a.	55,5	41,3	3,2	37,9	53,9	8,2
1927 a.	73,86	22,20	1,94	56,6	31,41	9,50
1928 a.	82,02	16,69	1,94	71,17	26,54	1,76

Sellest näeme, et I sordi wõi %/o iga aastaga on kaswanud. Saaremaa, kus hiljem tegevust alatud, on I sordi wõi poolest üleeestimaalises keskmises järele, mis tingitud asja uudusest, kodustest oludest ja ka meiereide puudulikult piimaga warustamisest, mille tõttu I sordi wõid teha ei saadud. Samuti on rida meiereid, kes weel aurujõule üle pole läinud ja kelle sissepaaded puudulikud, wähe I sordi wõid valmistanud. Kuid 1928 a. tõusis I sordi wõi %/o Saaremaal märkja rohkem kui mandril, nõnda et 1927 aasta 21 punktilt wähenes 11 punkti peale ja jättis oma taha isegi wanema maakonna — Wõrumaa, kus I sordi wõi %/o oli 64,61.

Wõi wastupidatus.

Meist andmetest on näha, et püüded, saada võimalikult rohkem 1 fordi wõid, leiawad teostamist. Eesti wõil on aga peale selle veel küllalt raskusi ees. Need on transpordiolud, mis Saaremaa wõile juba kodust peale mõjuma hakkawad ja hindamise juures Tallinnas 1 fordi wõi % küllalt alla on kiskunud. Suurem raskus seisab wõi saatmises Inglismaale, kuhu ta üle mitme sadama alles paari nädala pärast kohale jõuab. Selle aja jooksul kaotab wõi väga palju oma eesalgsest wäärtusest ja jõuab turule hoopis teistsugusena kui ta meiereist wälja saadeti. Et see nii on seda, tõendawad ka kontrolljaama poolt tehtawad wõifestwuse proowid, millest näha, et 1929 a. ainult 25 meierei wõi, mis algul 1 sorti hinnati, ka peale 2-nädalast seisumist sama hea leiti olemat, kuna 331 meierei wõi enam wõi vähem wäärtuses langenud oli. Saaremaa meiereide wõist oli kõige vähem langenud Muhu meierei wõi — 12,16 punktilt 12,00 punktile.

Seda puudust aitab kõrvaldada korralikkude laewaliinide siseseadmine, mille üle juba aastaid pead murtakse. Kuid siin wõib mõjuwat abi anda ka karjapidaja ise. Ometigi 25 (õigeni 32) meiereil leidis jarnast wõid, mis seistes oma wäärtust ei kaotanud; see annab ju'gust, et kui näiteks Mäeküla, Kullama, Paaderma wõi Masju meierei ostas wõid walmistada, mis festwusproowil ühesugune hea seisis, siis peaks wõima ja

suutma ka iga teine meierei seesugust wõid walmistada.

Wõi wäärtuse langemine tuleb peaaesjalikult mustusest. On olemas terve maailm piisikesi elawaid olewusi — piisielukaid, kes piima sisse sattudes õige jõudjasti siginewad ja wõi headust rikuwad. Et piima rikkumist piisielukate kaudu ära hoida, on waja 1) hoida, et piisielukad piimasse ei satuks, 2) katsuda neid sealt furnamisega wälja tuua ja 3) takistada piimasse jääwate piisilaste siginemist.

Rodune piimatalitus.

Ülal toodust selgus, et hea kestwa wõi saamiseks tuleb karjapidjal põhjapanew ettevalmistustöö kodus ära teha. Ei ole sugugi liialdatud, kui ütleme, et ilma jellela üldse wõimalik ei ole wastupidawat ja head wõid walmistada.

Olgugi, et piisilasi kõik kohad täis on ja ära hoida, et neid üldse piimasse ei satu — wõimata on — saame siiski seda teha, et neid sinna vähem foguks. Abinõud, mis takistawad piisilaste piimasse sattumist, on:

1) Lüpsiaeg määrata laudatalitamise päewaforras tunniajale, mil laudas talitamisest ei ole. See oleks hommikul enne lehmade söötmist; lõunal, mil 2 kordse söötmise korra juures loomadele söögi etteandmist ei ole ja õhtul, kui õhtuse karja söötmise läbi lendu tõusnud mustus ja tolm maha on langenud ja wagusaks jäänud.

2) Lüpsmise juures tuleb piinlikku puhustust pidada. Kõigepealt peatwad need nõud, mil-

lega piim kokku puutub — lüpsik, kurn, jahutamise nõu, weokann — täiesti puhtad olema. Meil on igalpool tarwitusele wõetud tinutatud plekist lüpsikud ja nõud, millest paremat ei ole soowitada. Nõude korralik pesemine on siiski puudulik. Nõude pesemise juures on waja wäikest jõhwiist harja, millega mustuse nõude seinte ja uurete seest lahti saab nühkida. Sagedasti tehakse seda aga riidelapiga wõi lihtsalt käega, mis oma ülesannet ei täida ja hulga mustust ihes pisilastega igalepoole paigale jätab, kes seal piki filini aega ootawad, mil see piim neid endasjse meelitab, et siis lõbusalt elama hakata.

Keemilistest abinõudest wõiks kõne alla tulla pesusooda ja puutuht, wiimane sel teel, et temast tehakse lehelist nagu pesu pesemisel. Rahjuks puudub meil wõimalus piimanõusid aurutada, mis üks parematest abinõudest pisilaste häwitamiseks on. Kus aurumeiereid ja koorejaamad olemas, seal on ka aurutamise sisseseade ja piimatoojad wõiwad piimawee kannud seest üle aurutada, mida ka täiel ulatusel teostama peaks. Piimanõude pesemisel oleks otstarbekohane alguses piima osad nõu seest leige weega ja harjaga ära pesta. Kuuma weega pesemist alates wõib piima pleknõu seinte külge kinni keeta, mida sealt raske lahti saada. Selle järele tuleks pesemine kuuma soodawee wõi lehelistega, milleks tarwitatakse kas peo täis soodat weerand ämbri wee kohta wõi kuumaaks aetud tuhalehelist. Soodawee wõi lehelistega nõude pesemise peaks ette wõtma igal nädalal vähemalt 1—2 korda. Peale soodawee

pesemist on waja piimanõud põhjalikult kuuma weega üle pesta ja loputada. Kuuma weega loputatud nõud kuivawad kiiremini ja ei lasa tekkida niiskust, mis piisilastele heaks asupaigaks on. Kui foodawee wõi lehelisega pesemine ära jääb, siis muu osa nõude pesemises oleks ikkagi ülewal kirjutatud järjekorras — esiteks leige ja pärast kuuma weega. Sedasama peab ütlemata furnariide pesemise kohta

Pestud nõud ja furnariie tulewad kuivama panna puhtasse kohta, kus õhku rohkesti ligi pääseb; ilusa ilmaga kõige parem õue päikese kätte. Päike on suurem piisilaste waenlane, sest kui päikese kiired kuivalt tükk aega nende peale on paistnud, siis on paljude elul lõpp.

Peale piimanõude puhtuse peab ka lehmalüpsja ise puhas olema. Selleks on waja teha endale lüpsipõll. Raske on, wõib olla, algul käistega põlle teha, kuigi jee wäga soowitaw on. Harilikud juured põlled, mis riided eest kõik kinni katawad, peaks aga tingimata tegema. Suwel kui nais-lüpsjad käiwad lühikeste käistega riideses, ei ole ka käistega põlled suurt wajadust, kuid talwel peaks olema lüpsji jaoks walgest riidest pluus, mille käiseid wõimalik on käe randmest kinni siduda. Muidugi peawad põll ja pluus, mis harilikult pleekimata pesuriidest tehakse, alati puhtad olema. Puhtad peawad olema ka lüpsja käed. Selleks peab neid alati enne lüpsji seebi ja weega pesema ja ära kuivatama. Peaks nii kaugele saama, et weendõu ja seep laudas oleksid ja iga lehmalüpsmise järele käed üle pesta

wõiks. Siis tuleks udara ja nisjade puhastamine. Enne wõiks lehmalt puhastamise harjaga lüpsja poolt küljest udara lähedusest lahtised karwad ära puhastada. Kui laut just külm ei ole, siis wõib harja wähe niiskeks teha, et tolm, mis harjaga puhastamise juures tekib, õhku ei tõuseks. Lehma nisjad ja udar tuleb, iseäranis talwel laudas, üle pesta leige weega. Selleks hoitakse pahema käega lehma wastu, et ta jalaga liüia ei saa kui ta peaks rahutuks minema, ja parema käega tõstetakse wett nisjade ja udara peale, sealt mustust lahti hõõrudes ja maha loputates. Kui käe all tundub, et udara ja nisjade nahk ei ole enam libe, siis on ta enamwähem puhas. Iseäranis hoolikalt tulewad ära pesta nisajad, kus mustus nisa aukudesse sisse on tunginud ja sealt piimaga seltsis kohe lüpsikusse läheb. Pestud udar ja nisjad tulewad kohe kuiwa puhta käterätikuga üle kuiwatada. Selle järele, kui käed puhtaks on pestud, algab lüpsmine.

Lüpsmine.

Lüpsmise ülesandeks on eespoolnimetatud puhta piima saamist jatkata. Selleks tuleb tarwitusele wõtta lüpsmise wiis, kus piim lehma nisast wälja pigistatakse ja ei libistata sõrmedega mööda nisa, nagu seda tehakse meil harilikult lüpsmise juures. Kui sõrmed mööda nisa libisewad, siis ei saa kuiwade kätega lüpssta ja peab nisjad märjaks tegema, milleks harilikult samast nisast piima peopesasie lüpsatakse ja sellega nisa märjaks tehakse. Piim on kleepiw aine ja

kui õhus tolmu liigub, siis hakkab see kergesti piimaga märjaks tehtud niisade külge kiinni, kust sõrmedega lüpsikusse tõmmatakse. Niiwiisi saab tolm, kus palju pisielukaid sees, piimas ära sulatatud ja seda ei võta ükski kurn sealt välja.

Pigistamise juures võib lõpsta kuivade kättega ja kui peale lüpsi piima peal ongi rohkem puru näha, siis võib kindel olla et, suurem osa mustusest kurna peale jääb ja piim võrdlemisi puhas saab. Esimesed tõmbed piima tuleksid sõnnikusse lüpssta; sellega saaks niisa kaanelisse tunginud mustus kõrvaldatud. Esimesed piimaosad on võrdlemisi lahjad ja majanduslik kahju ei saa olla suur. Olen ise piima proovisid teinud lüpsi alguse piimast, kus üle 0,5% võiraswa ei ole ette tulnud. Bisilasi olemat seal aga 4 korda rohkem kui lüpsi kestpaigas saadud piimas. Iga lüpsitud lehma järele on vaja käed wee ja seebiga puhtaks pesta. Lüpsmisel on peale puhtusenõuete veel suurim tähtsus lehma piimaanni tõstmisel ja terwishoidliselt, milleta üldse ei ole võimalik karja tulekust tõsta. Selle eriliselt tähtsa küsimuse juures peatun edaspidi pikemalt.

Kurnamine.

Piima kurnati ka wanasti. On veel meeltes, kui tarvitati toruga puust lüpsikut. Torusse pandi kas kadakaotsake või peo täis õlgi, mis suurema sõnniku kiinni pidas. Ja alles paar aastat tagasi räägiti ühest ämmast, kellele minija „uuendused“ ei ole meeldinud.

Nähes, et minija tahab piima furnama hakata, on ämma selle ta käest ära kiskunud ja loostaga segamini seganud, et enam furnata ei saaks. Kui lüpsmisega oleme piüdnud ära hoida, et piilasi vähem piimasse koguks, siis furnamise ülesanne on neid sealt wälja tuua.

Seda ülesannet täidab furnamine paremini, kui piima furnatakse kohe peale lüpsmist ja furnamiseks tarwitatakse hästi tihedat läbilaskewahendit. Suurem osa piilasi on kleepunud teiste suuremate asjade külge, nät. lehmakarwade, sõnnikuosade j. n. e. Kui piima furnamise kohe käsile wõtame, siis ei ole piilased sealt weel lahti ligunenud ja jääwad ühes mustusega furna peale. Saawad nad aga pikemat aega soojas piimas liguneda, siis tulewad nad oma endisest warjupaigast lahti ja hakkawad piima sees elama ja paljunema, kust neid enam ükski furn wälja ei wõta. Ka lihtne mustussõnnik liguneb piimas ära ja siis ei wõta seda ükski furn enam wälja. On tehtud isegi sarnaseid lüpsikuid, kus furn lüpsi ajal peal on, nii et lüpsatakse kohe furna peale, mille läbi furnamine kõige kiiremini sünnib. Üldiseks tarwitamiseks waewalt niipea sarnaseid lüpsikuid saadakse, mis pärast tegemist tuleb teha piima furnamisega pärast lüpsmist. Wäga tähtis on furnata kohe pärast iga lehma lüpsmise lõpetamist. Dubamata on, et mitme lehma piim kokku lüpsatakse, nõusse kallatakse ja alles pärast, wõib olla poole tunni pärast, kui aega saab, furnatakse.

Üldijeks tarvitamiseks on praegu kõige kohasem kurn, mis on lahtiwõetawa põhjaga, kuhu kahe traatsõela wahela puuwilla lapp pannakse. Et kurn paremini töötaks, peaks üles kurna juu peale siduma weel tiheda riidelapi, kuhu esimene mustus kinni jääks ja kust piim alla kurna peale aeglase kukkumisega langeks.

Puuwillalapp tuleb iga lüpsi ajaks uus panna kurn ja kurnariie tulewad aga hoolsasti puhastada, nii kui alguses kirjeldatud. Kõige rohkem tuleb ette, et kurnariiet küllalt puhtaks ei pesta, nii et pestud lappi nina juure tõstes ka wähetundlik nina wõõrast lõhna tunneb. Seda ei tohi olla, sest niiviisi pestud kurnalapp enne suurendab kahjulikkude piisilaste arwu kui wähendab.

Kui oleme oma wõimaluste kohaselt hoolitsenud, et piisilasi wähem piimasse satuks, kui oleme püüdnud neid sealt wälja tuua, mis wõimsime, siis on piim kaugele puhtam kui praegu paljudes kohtades. Kuid siiski on seal küllalt weel piisilasi, kes kiiresti siginewad ja piima ning sellega ka wõi wäärtust rikkuda wõiwad. Järgmine ülesanne on leida abinõusid, kuidas piisilaste signemist takistada. Seda saab kätte piima jahutamisega.

Piima jahutamine.

Oleme eelpool kirjeldatud wiisil kätte saanud, et piimasse wõimalikult wähem piisilasi jääks, siis peab meil alati see teadmine olema, et need piisilased, kes kõigist meie püüetest hoolimata pii-

masse jäid, seal õige kiiresti — ainult mõne tunni jooksul — tuhande kordselt paljunewad, kui piim lüpsi soojuse lähedal seisab. Nimelt on wälja uuritud, et piisilaste siginemiseks on üldiselt kõige parem soojus 15—30° C wahel.

Taani prof. Jensen'i katsed näitawad, et ühesugune piim seisdes 18 tundi mitmesuguse soojuse juures, sisaldas lõpul piisilasi 1 kub. cm. peale.

9° C. juures	21.00	piisilast
12 " "	5.600	"
15 " "	156.000	"
18 " "	550.000	"
21 " "	6.750.000	"

Arwan, kui neid arwusid tähelepanelikult silmitseda, ei ole waja enam midagi juure lisada, waid igauhele on selge, et kui tahame piisilastest rikkumata piima saada, peame piima jahutama nii jahedaks kui saame ja — lisaksin siia juure — nii ruttu kui wõime.

Meie üldistes oludes on praegu weel raske muretseda sellekohaseid piimajahutamise masinaid, mis õige ruttu ja madalale piima ära jahutawad. Ra on raskesti jää kogumisega suweks, kuigi meil nende asjade juure tuleb asuda. Meie praegune kõige olulisem piima jahutamise wiis seisab selles, et kurnatud piima asetame plekk nõudega kohe pärast lüpsmist külma wette ja laseme seal nii jahedaks minna kui wesi lubab.

Kui on käepärast puurkaewu, allika ehk sügawa kaewu wesi, siis wõib weega rahulolda-

walt piima jahutada. Madalkaewude juures, kus wesi suwel soojaks läheb on waja kas sügawam kaew teha wõi jääd muretseda.

Jahutamise wees on lihtne. Wõetakse toober wõi muu suurem nõu, tõstetakse see külma kaewu wett täis ja pannakse piim plekk ämbritega ehk toobritega sinna sisse.

Et piim rutemini jahutaks, on waja teda aeg-ajalt puhta kulbi wõi lusikaga segada, nii iga 3—5 minuti järele ja wett wahetada — kui jahutuse wesi soojaks on läinud. Bumbakaewu juures wõib teha ka midagi jahutaja taolist, kui teeme puust kasti, kuhu alt külje peal pumpame alatasa kaewust külma wett juure, kuna soojaks saanud wesi pealt ära jookseb. On piim jahutunud, siis hoiaime ta alles kusagil jahetas puhtas kohas, kus teisi lõhnawaid aineid ega asju ei ole. Seda wõiks teha piimandud kaewu lastes wõi puhtas keldris hoides. Kui need hoju kohad puiduwad, siis wõib piima hoida ka aidas, sahwris wõi kajas, kuid tingimata nõu tuleb hoida külma wee sees. Nõu peab olema pealt kaetud, kuid mitte umbselt. Kõige parem õhufese pesuriidega, et õhk wälja pääseks ja mingit puru ega tolmu piimasse ei kukuks.

Meiereisse on piima saatmine igal hommikul. Kui hommikune piim on ära lüpstud ja kurnatud, siis ei tohi teda mitte soojalt jahutada piima hulka walada, waid peab enne ära jahutama vähemalt alla 15° C. Igas talus, kus piimaga tegemist, peaks käepärast olema harilik 50—60 sendine kraadiklaas.

See on lühidalt kõik, mis neil koduse piimahoidmise ja käsitamise juures praegu teha saab. Kuid ka sellega, kui küllalt hoolsad olema, võime oma võid tervikult väga palju parandada ja muretseda sellega kõrgemat hinda ja suuremat nõudmist oma võile. Edasi puudutame neid küsimusi, kuidas odavamalt piima võime valmistada. Sel alal leidub veel palju vabu võimalusi, mis tegijat kätt ootavad.

Allpool toon lühikese võid väljatuleku arvestuse, mille järele igaüks võib rehkendada, palju tema piimast meiereis võid on saadud.

Meil tarvitatakse võid osade välja rehkendamiseks tuntud dr. Hittcheri valemit.

Nurupiimatalituses korraldakse rasva % 1,2-ga ja sellest arvatakse maha 0,26. Saadud arv näitab kui palju võid saab 100 kg. piimast. Käsiapiimatalituse arvatakse maha 0,32. Uuema tüübilised piimatalituse riistad võimaldavad siiski rohkem võid saada kui eelpool toodud valemit järele tuleb. Nii peaks asjatundjate arutlemise järele heas korralduses aurumeiereis võidväljatulek olema valemi järele: rasva % korrutada 1,2-ga ja sealt maha arvata 0,21, kuid arvepidamine sünnib meiereides ikka eelpool nimetatud võidväljatuleku arvamise järele.

Arvestus.

Väljaarvamine nende valemit järele on igaüks lihtne. Näit. on viidud meiereis juulikuus 1.—15. juulini 630 kg. piima, rasva

0/0 oli 3,4 ja 16. 31. juulini 600 kg. piima, mille rasva 0/0 oli 3,6. Siis talitame auru-meiereis järgmiselt: $3,4 \times 1,2 = 4,08$; $4,08 - 0,26 = 3,82$ kg. võid — 100 kg piimast; 6,30 kg. tuleb $3,82 \times 6,30 = 24,0660$ ehk lühendatult 24,06 kg. Samuti talitame ka kuu teise poole 600 kg. piima ja 3,6 rasva 0/0-ga, mis annab 24,36 kg. võid. Kokku seega juuli kuu jooksul $24,06 + 24,36 = 48,42$ kg. võid. Käsi-meiereis tuleb talitada nende numbridega mis selle jaoks ettenähtud (rasva 0/0 $\times 1,2$ ja $-0,32$).

Ex bibl. univ. Dorp.

A-72